

Redactioneel

In zijn recent verschenen en hier door Van Doorn besproken bundel *Onbehagen in de filosofie* toont Lolle Nauta zich ontevreden met de huidige stand van zaken in de (Nederlandse) filosofie. Zijn onbehagen komt voort uit zijn idee dat veel filosofen de modernisering in de wetenschap en maatschappij die sinds de zeventiende eeuw gaande is, hebben genegeerd en zijn blijven filosoferen met een grote F, ook al was er inmiddels alle reden tot bescheidenheid. Als positieve uitzonderingen noemt hij Descartes, die grofweg aan het begin van de modernisering stond, en de filosofen van de Wiener Kreis, waarvan men kan zeggen dat zij aan het einde van die ontwikkeling stonden. De voorbeelden zijn verrassend van een hoogleraar sociale filosofie, bekend om zijn politieke activiteiten. Want hoe valt sociaal en politiek engagement te rijmen met een voorkeur voor filosofen die als ‘analytisch’ bekendstaan? Analytische filosofen zijn toch wereldvreemde rekenmeesters die zich boekenlang bezighouden met de betekenis van zinnen als ‘De kat zit op de mat’? Nauta ziet het anders:

‘Met hun kleine, strijdbare groep trachten de logischpositivisten de verplaatsing van de filosofie te voltrekken die figuren als Descartes en Bacon al hadden ingezet. Hun talrijke critici van tegenwoordig vertellen er meestal niet bij, dat zij net als hun voorgangers daarbij door maatschappelijke idealen gedreven werden. Pas door mensen te scholen en te informeren kon men hen naar hun diepe overtuiging immuniseren tegen het nationaal-socialistisch geweld, waarvan het eerste gerommel in de verte al te horen viel’ (Nauta 2000, 10).

In plaats van te spreken over de zogenaamde kloof tussen ‘continentalen’ en ‘analytici’, spreekt Nauta over ‘twee zielen in mijn borst’, omdat hij verwantschap voelt met beide zijden. Dat geldt de laatste jaren voor steeds meer filosofen. Het is zelfs zeer de vraag of de filosofische wereld nog wel zo gemakkelijk langs deze lijnen te verdelen is. Allang was natuurlijk bekend dat filosofen als Habermas en Gadamer veelvuldig naar de ontwikkelingen aan de overkant van het Kanaal en de oceaan keken; nu staan filosofen als Brandom en McDowell ook op het continent in de belangstelling.

Reden genoeg voor Krisis om aandacht te besteden aan de analytische filosofie. Het thematische deel opent met een stuk van Richard Rorty, typisch een filosoof waarvan onmogelijk gezegd kan worden tot welk kamp hij behoort, de continentalen of de analytici. Rorty betoogt dan ook dat de huidige filosofische wereld niet meer als zodanig is in te delen. Er zou volgens hem beter gesproken kunnen worden van ‘representationalisten’ – zij die geloven dat er een intrinsieke, niet-menselijke werkelijkheid bestaat die mensen dienen te begrijpen – en ‘antirepresentationalisten’. De analytische filosofie zou het gevolg van de zogenaamde *linguistic turn* zijn, de wending van het filosoferen over gedachten naar het filosoferen over taal. Volgens Rorty is deze zogenaamde ‘wending’ slechts een klein stapje in een grotere ontwikkeling, het zou het begin van het einde van de representationalistische filosofie zijn.

Wanneer Frege en Russell als eerste generatie analytische filosofen worden beschouwd, zou Quine tot de tweede generatie moeten worden gerekend. Inmiddels zijn er verschillende generaties gevolgd, maar de huidige ontwikkelingen zijn op te vatten als een soort herontdekking van Quines empirische filosofie. Vanwege deze bijzondere plaats van Quine binnen de analytische wijsbegeerte schreef Jeanne Peijnenburg voor Krisis een artikel over het systematische karakter van zijn filosofie. Peijnenburg beschrijft hoe Quine zich tegen de eerste generatie analytisch filosofen (logisch empiristen) afzette en hoe zijn eigen empirisme ervan afwijkt.

Pieter Pikelharing schrijft over Hilary Putnam, die in het voorjaar van 2001 een trimester lang als Spinoza-hoogleraar in Amsterdam te gast was. Putnam gaf twee soorten colleges, voor de staf en voor een algemener publiek. Waar die eerste colleges voer voor analytici waren, getuigden de laatste van een filosofische visie geïnspireerd door de Amerikaanse pragmatisten James en Dewey, en door de late Wittgenstein. In die tweede reeks colleges toonde Putnam wat wellicht een meer algemeen kenmerk van de veranderingen binnen de analytische filosofie is: ze is minder formalistisch en meer inhoudelijk geworden.

De Ruyter beschrijft in haar artikel, waarmee het thematische deel van deze aflevering van Krisis afsluit, McDowells gedetailleerde analyse van het begrip bewustzijn zoals dat opgevat wordt binnen de zogenaamde cognitiewetenschap. McDowell blijkt te waarschuwen voor filosofische problemen; de analyses brengen dus geen oplossingen maar leggen eerder problemen bloot. Allerlei dilemma’s waar men zich binnen de cognitiewetenschap voor gesteld ziet – tussen *mind* en *world*, tussen de wereld en onszelf – verworden al snel tot dualismen, waar vervolgens veel haken en ogen aan blijken te zitten. In zekere zin is dit natuurlijk traditionele analytische filosofie: McDowell wijst op conceptuele vergissingen. In die zin is het, zoals Pikelharing schrijft, ‘filosofie die van filosofie probeert bij te komen’. Maar McDowell pretendeert niet de oplossing te hebben, hij brengt de filosofische problemen voor het voetlicht – zo helder en duidelijk mogelijk. Ook al gaat het om filosofische problemen met een grote F, het is geen filosoferen met een grote F. Er is alle reden voor filosofische bescheidenheid. ‘Filosofie gaat volgens Putnam (en anderen) over verloren en herwonnen vertrouwen, over mensen die – al te menselijk – aan hun mense-

lijkheid lijden, die hun contact met de wereld verliezen en zich er opnieuw thuis moeten leren voelen', zoals Pekelharing schrijft.

Na het thematische deel volgt een impressie van Pieter Boele van Hensbroek van de conferentie 'Cosmopolitanism and the Nation State', gehouden in de stad Patna in Bihar, India. Hij bepleit hierin een 'creolisering' van het idee kosmopolitisme. Vervolgens is er een artikel van Marc de Wilde over de ideeën van Walter Benjamin over het 'probleem van de herinnering'. De Wilde meent dat deze ideeën de actuele discussie over (authentieke) herinnering en hun rol in geschiedschrijving met nieuwe inzichten kunnen verrijken. Deze Krisis sluit af met vier recensies. Yolande Jansen schrijft over Marianne Boenink, *Boekenwijsheid*; Ries van de Wouden over *De voorspellers* van Rein de Wilde en Margot Trappenburg recenseert van Maartje Schermer *The different faces of autonomy*. De socioloog Van Doorn maakt zich ten slotte een beetje boos om het in dit redactioneel aangehaalde *Onbehagen in de filosofie* van Lolle Nauta.